

พื้บถึบ

เวทีพื้บพลังซุบซบถ็องถึบสู่การอกัวัฒณ์ประเทศไทย ครั้งถึ 4 ปร้จ้่าปี 2557

'พลังซุบซบถ็องถึบร่วบสร้่างบวัตรกรรมการจั้ดการสุซุขาวะโดยเอาพื้บถึบถึบตัวตั้ง'

| 1 มีนาคม 2557

ถึ้าเราทำซุบซบถ็องถึบ

ถึ้เง้งแรงถึ้ประเทศไทย

จะเป้บการอกัวัฒณ์

ประเทศไทย เป้บการ

เปลี่ยนแปลงประเทศไทย

อันยั้งใหญ่

'ความเป็นธรรม'

ภาพอนาคตของการปฏิรูปประเทศไทย

การฟื้นฟูพลังชุมชนท้องถิ่นสู่การอภิวัฒน์ประเทศไทย ดำเนินมาเป็นลำดับ ด้วยความเชื่อว่า "ชุมชนท้องถิ่นคือฐานของประเทศไทย ถ้าฐานของประเทศไทยแข็งแรง ประเทศไทยทั้งหมดจะมั่นคง" ดังคำกล่าวสุนทรพจน์ของ ศ.นพ.ประเวศ วะสี พลเมืองอาวุโส ในเวทีพลังชุมชนท้องถิ่นสู่การอภิวัฒน์ประเทศไทย ครั้งที่ 4 ประจำปี 2557

เมื่อก่อนคนไทยอาจไม่เคยมีความคิดเห็นตรงกัน ต่างฝ่ายต่างมีวัตถุประสงค์ของบุคคล ของกลุ่ม รวมทั้งองค์กร แล้วไปทอนกำลังกันเอง แต่บัดนี้ทุกฝ่ายต่างเห็นตรงกันหมดว่าต้องปฏิรูปประเทศไทย

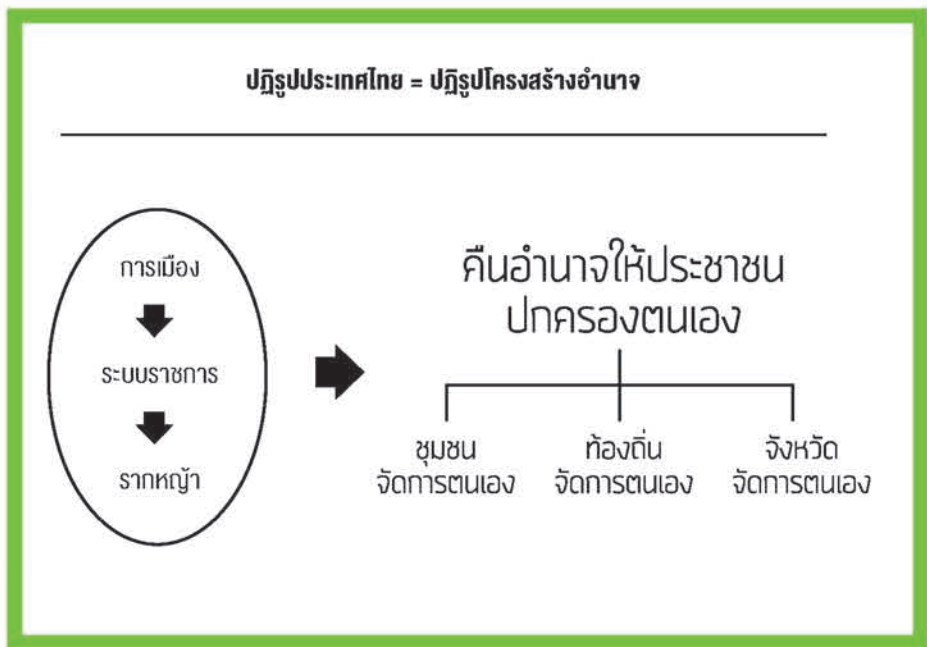
"ถ้าเราทำชุมชนท้องถิ่นให้แข็งแรงทั้งประเทศ จะเป็นการอภิวัฒน์ประเทศไทย เป็นการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยอันยิ่งใหญ่" ศ.นพ.ประเวศ มองว่า การปฏิรูปประเทศไทยที่สำคัญคือ การ 'กลับรูป' ประเทศไทย

"เมื่อก่อนเราสนใจแต่ข้างบน เหมือนการสร้างพระเจดีย์จากยอด มันไม่สำเร็จ ไม่มีพระเจดีย์องค์ใดสร้างสำเร็จจากยอด พระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน แล้วฐานพระเจดีย์คือพวกเราทุกคนที่อยู่ข้างล่าง อยู่ในชุมชนท้องถิ่น ถ้าฐานแข็งแรงก็จะรองรับข้างบน"

เมื่อพูดถึงเรื่องการปฏิรูปชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง ศ.นพ.ประเวศ มีความเชื่อมั่นในแนวทางที่ทำให้เกิดการรวมตัวกันครั้งใหญ่ในงานนี้ ซึ่งมีผู้เข้าร่วมนับพันชีวิต แม้จะมีผู้ที่ไม่ได้มาอีกนับแสนหรือนับล้านคนที่ยังทำงานกันอยู่ในพื้นที่

"ลงไปข้างล่างแล้ว เกิดความสุข เห็นผู้คนทำเรื่องดี ๆ กัน แล้วรู้ว่าประเทศไทยต้องเปลี่ยนแปลงแน่นอน เห็นคนทำเรื่องดี ๆ กันข้างล่างมากมาย ประเทศไทยจะไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป"

สาเหตุของปัญหาในเมืองไทย ศ.นพ.ประเวศ มองว่าเกิดจากโครงสร้างอำนาจที่ไม่เป็นธรรม

“ระบบราชการนั้นรวมศูนย์อำนาจการปกครอง แล้วระบบการเมืองนั้นครอบงำระบบราชการอีกทั้งเนื้อ ทั้งตัว ส่วนประชาชนรากหญ้านั้นก็เป็กรากหญ้าจริง ๆ เป็นหญ้าแพรก ไม่มีอำนาจ

“โครงสร้างอำนาจที่ไม่เป็นธรรม แล้วเสียสมดุล คือการที่รัฐมีอำนาจมาก แต่ประชาชนมีอำนาจน้อย ฉะนั้นก็ตรงไปตรงมา การปฏิรูปโครงสร้างอำนาจ คือการลดอำนาจรัฐ เพิ่มอำนาจประชาชน นั่นคือ คัดอำนาจให้ประชาชนปกครองตนเอง ในรูปของชุมชน จัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเอง”

เมื่อประชาชนสามารถจัดการตนเองได้ในเรื่องของชุมชนและท้องถิ่น อาจถือได้ว่าเป็นเนื้อแท้ของ

ประชาธิปไตย เพราะประชาธิปไตยในชุมชน ถือเป็นประชาธิปไตยสมานฉันท์ เพราะเป็นการอยู่ร่วมกัน และการร่วมมือกันอย่างสันติ ขณะที่ประชาธิปไตยระดับชาติเต็มไปด้วยเรื่องของอำนาจ เงิน มายาคติ และการต่อสู้ในเชิงรูปแบบ ขณะที่ข้างล่างเป็นเรื่องของการอยู่ร่วมกัน

“เพราะฉะนั้น ความถูกต้อง ต้องสร้างขึ้นมาจากข้างล่าง ข้างบนไม่สามารถสถาปนาความถูกต้องลงไปข้างล่างได้ เพราะข้างบนเป็นเรื่องของอำนาจ เป็นเรื่องของมายาคติ เป็นเรื่องของความฉ้อฉล เป็นเรื่องของความรุนแรง

“ประเทศไทยโชคดีที่ว่า ชุมชนท้องถิ่นได้รวมตัวกันมานานหลายปีแล้ว และจะเป็นตัวสุมานแผ่นดิน”

ประเทศไทยมีหมู่บ้านทั้งสิ้นราว 80,000 หมู่บ้าน 8,000 ตำบล 77 จังหวัด ขณะนี้ 40-50 จังหวัดกำลังร่วมกัน จัดทำธรรมนูญการจัดการตนเองของจังหวัด ถ้าทั้งหมดเกิดขึ้น เต็มพื้นที่จะสามารถเปลี่ยนประเทศ และจะเป็นการพลิกโฉม การเมืองไทย

จุดสำคัญที่ ศ.นพ.ประเวศ มองเห็นคือ ต้องทุ่มเททำเรื่อง ฐานข้อมูลและการสื่อสาร ต้องมีข้อมูลทั้งหมดว่าใครกำลังทำ อะไรบ้าง ในทุกพื้นที่ แล้วทำการสื่อสารทุกรูปแบบ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ โซเชียลมีเดียทุกชนิด สามารถเชื่อมโยง ให้คนทั้งประเทศได้เห็น แล้วจะช่วยส่งเสริมกำลังใจซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการขยายตัวเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ

“ประเทศไทยจะต้องเปลี่ยนแปลงแน่นอน เพราะข้างล่าง กำลังทำเรื่องต่าง ๆ อันนี้เราต้องสื่อสารไปให้คนรู้ วันนี้เราต้อง เปลี่ยนกระบวนทัศน์ วิธีคิด และจิตสำนึกใหม่ทั้งประเทศ ให้เห็น ว่าข้างล่างสำคัญ และต้องพัฒนาขึ้นมาจากข้างล่าง

“สิ่งที่ถูกต้อง ต้องมาจากหน่วยย่อยที่สุด ถ้าเปรียบเป็น ร่างกายก็คือเซลล์ แต่ถ้าระดับประเทศก็คือชุมชน ชุมชนเปรียบ ประดุจเป็นเซลล์ของสังคม แล้วมีความถูกต้องได้ง่าย ถ้าเราทำ ชุมชนให้ดีทั้งหมด ก็เหมือนเซลล์ทั้งหมดของสังคมไทย ว่าเป็น ฐานของความถูกต้องขึ้นไป”

ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองทั่วประเทศ

80,000 หมู่บ้าน

8,000 ตำบล

77 จังหวัด

สภาผู้นำชุมชน → แผนชุมชน

↑
อบต. / เทศบาล

↑
ธรรมนูญจัดการตนเอง
ของจังหวัด

ฐานข้อมูลและการสื่อสาร

ขณะนี้ในแต่ละจังหวัด มีการเริ่มต้นสิ่งเหล่านี้ขึ้นบ้างแล้ว

1. รวมตัวทำธรรมนูญการจัดการตนเองของจังหวัด
2. นำธรรมนูญไปสู่การรับรู้อย่างทั่วถึงทุกตำบล
3. ศูนย์ประสานงานชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองในจังหวัด
4. เนื้อหาในการพัฒนาพื้นที่เพิ่มขึ้น ๆ

5. เวทีชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองทุกเดือนตามตำบลต่าง ๆ ฝ่าย ประชาสัมพันธ์จังหวัด ถ่ายทอดวิทยุ โทรทัศน์ ทั่วประเทศ

6. สมัชชาจังหวัดจัดการตนเอง
7. สมัชชาชุมชนท้องถิ่นระดับชาติ

เหล่านี้จะเป็นการรวมพลังสติปัญญาท้องถิ่นทั้งหมดจากทั่วประเทศ ออกมาเป็นนโยบายที่คณะรัฐมนตรีต้องรับฟังและรับไปปฏิบัติ

“นี่เป็นสิ่งที่เราเรียกว่า กระชับพื้นที่ขึ้นไปจากข้างล่าง จากฐานที่ แข็งแรง ถูกต้อง องค์พระเจดีย์ต้องเชื่อมกับฐานจึงจะมั่นคง ฉะนั้น องค์พระ เจดีย์คือระบบต่างๆ ระบบเศรษฐกิจ การศึกษา การเมืองการปกครอง ต้อง เชื่อมกับฐาน ซึ่งก็คือชุมชนท้องถิ่น แล้วด้วยองค์พระเจดีย์คือความเป็นธรรม

ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ แต่เป็นรูปเป็นร่าง เพราะทุกคนร่วมกัน ออกแบบเอาไว้ และเมื่อรวมเข้าด้วยกันทั้งหมดจะกลายเป็นพระเจดีย์แห่ง การพัฒนาประเทศไทย ●

ก้าวไปข้างหน้ากับ พลังพลเมือง

นับเป็นครั้งที่ 4 แล้วสำหรับการรวมพลังชุมชนท้องถิ่นจากทั่วทุกภูมิภาค สู่การอภิวัฒน์ประเทศไทย ภายใต้งาน ‘พลังชุมชนท้องถิ่นร่วมสร้าง นวัตกรรมจัดการสุขภาวะโดยเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง’ จัดขึ้นระหว่างวันที่ 1-3 มีนาคม 2557 ณ ศูนย์นิทรรศการและการประชุมไบเทค บางนา

บรรยากาศภายในงานคับคั่งไปด้วยตัวแทนจากชุมชนท้องถิ่นที่ หลั่งไหลมาจากทั่วทุกสารทิศ ซึ่งประกอบด้วยเวทีความคิดหลากหลาย หัวข้อ ครอบคลุมทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพและการ พัฒนาคุณภาพชีวิต

ในช่วงเช้าเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานได้เดินชมนิทรรศการผู้นำตำบล และชมการแสดงจากพื้นที่ต่าง ๆ จากนั้นตัวแทนชุมชนเริ่มทยอยเข้าสู่ ห้องประชุมใหญ่ เพื่อร่วมเวทีเสวนา โดยมี สมพร ใช้บางยาง ประธาน กรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้าง เสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นประธานการเปิดงานอย่างเป็นทางการ

ทั้งนี้ ประธานกรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 กล่าวรายงานใน ภาพรวมของการทำงาน หัวข้อ ‘ขบวนการขับเคลื่อนเมืองไทยน่าอยู่โดย เครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่’ โดยมีเนื้อหาสำคัญ ดังนี้

ช่วง 1 ปีที่ผ่านมา สสส. ได้สังเกตเห็นการพัฒนา 8 ประการใน การขับเคลื่อนชุมชนท้องถิ่น ประการที่ 1 เรื่องความมั่นใจ ความเชื่อมั่น ในการทำงาน และการเรียนรู้ร่วมกันที่มีมาอย่างต่อเนื่อง สสส. เชื่อ ว่าชุมชนท้องถิ่นมีทุนทางสังคมและมีศักยภาพในการจัดการตนเอง ได้ เพราะมีการวิจัยชุมชนในการค้นหาทุนและศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น ทั้งนี้ สสส. ยังมั่นใจในการสร้างคน สร้างงาน และสร้างสังคมไปพร้อม ๆ กับการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ และยังมีใจในการทำงานร่วมกับ เครือข่ายภายนอกพื้นที่

ประการที่ 2 การขับเคลื่อนด้วยยุทธศาสตร์ 3 สร้าง ประกอบด้วย การสร้างการเรียนรู้ สร้างความเป็นพลเมือง และสร้างผลกระทบ โดยมี ธุรกรรมในการทำงานร่วมกัน ดังนี้

ด้านการสร้างการเรียนรู้ สามารถทำได้โดยการค้นหาเรื่องเด่น เรื่องดี ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ในแต่ละตำบล อย่างน้อยตำบลละ 20 แห่ง ซึ่งแต่ละ แห่งจะมีผู้ถ่ายทอดความรู้ที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับคนในชุมชน หรือที่เรียกว่า ‘ผู้นำการเปลี่ยนแปลง’ ไม่น้อยกว่าชุมชนละ 30 คน

ต่อมาคือ การสร้างความเป็นพลเมือง โดยใช้กระบวนการการมี ส่วนร่วมผ่านกิจกรรมการระดมความคิด การร่วมกันทำกิจกรรมที่ส่ง ผลต่อการแก้ไขปัญหาของชุมชน และทำกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อความ น่าอยู่ของชุมชน

สุดท้ายคือ การสร้างผลกระทบ ได้แก่ ด้านสังคม มีการส่งเสริม ให้มีการรวมกลุ่มจัดกิจกรรม ด้านเศรษฐกิจ เกิดการสร้างรายได้ให้ คนในชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม มีการส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์และลด มลภาวะ

ประการที่ 3 การพัฒนาระบบข้อมูลตำบลเพื่อเป็นเครื่องมือ ในการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยมีองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นดำเนินการพัฒนาระบบข้อมูลกว่า 1,500 แห่ง และมีศูนย์ฝึก อบรมอีก 69 แห่ง

ประการที่ 4 การพัฒนาผู้นำและเสริมสร้างศักยภาพกำลังคนของ เครือข่าย จำนวน 5 กลุ่มประกอบด้วย นักบริหารท้องถิ่น นักวิชาการ ชุมชนท้องถิ่น นักจัดการข้อมูล นักจัดการกระบวนการ นักสื่อสารชุมชน รวมทั้งสิ้นกว่า 100,000 คน

ประการที่ 5 การสร้างและพัฒนากลไกการจัดการเครือข่าย ระหว่างจังหวัด โดยจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน โดยอาศัย ความรู้จากแม่ข่าย 80 แห่ง ถ่ายทอดลงสู่ลูกข่าย 2,749 แห่ง และ สถาบันวิชาการอีก 7 แห่ง

ประการที่ 6 การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ ซึ่งสามารถดำเนินการ ต่อไปได้โดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ประการที่ 7 ในปี 2557 เครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ มีข้อตกลงร่วมกันในการจัดการตำบลสุขภาวะโดยเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง ให้ครอบคลุมการลดปัจจัยทางสุขภาพจำนวนไม่น้อยกว่า 10 เรื่อง ดังนี้

- 1.การควบคุมการบริโภคยาสูบ
- 2.การควบคุมการดื่มเครื่องดื่ม ที่มีแอลกอฮอล์และลดอุบัติเหตุจราจร
- 3.เกษตรกรรมยั่งยืน
- 4.ระบบ การดูแลผู้สูงอายุ
- 5.การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน
- 6.ครอบครัว ออบอุ่นและตั้งครภภในวัยรุ่น
- 7.การจัดการภัยพิบัติ
- 8.การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 9.การออกกำลังกาย และ
- 10.การ ลงทุนด้านสุขภาพ

ประการที่ 8 การปฏิรูปการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ ภูมิภาค และสนับสนุนให้องค์กรท้องถิ่นคืนอำนาจให้แก่ประชาชน และ ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการ

ความคืบหน้าทั้ง 8 ประการดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงความ ตั้งใจในการทำงานที่เกิดจากน้ำพักน้ำแรงของคนในชุมชนท้องถิ่นเอง และเป็นบทพิสูจน์ให้เห็นว่า ชุมชนท้องถิ่นวันนี้คิดเป็น ทำได้ และเกิด ธุรกรรมอันเป็นมรรคผลขึ้นจริง ●

ปฏิรูปประเทศไทย

ชุมชนท้องถิ่นทำได้จริง

พื้นฐานของการพัฒนาประเทศต้องเริ่มจากฐานรากที่มั่นคง อันประกอบด้วยชุมชนท้องถิ่น และท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้พลเมืองทุกหมู่เหล่าได้แสดงออกซึ่งความคิดเห็นและแสดงศักยภาพของตนเอง พลังของชุมชนท้องถิ่นเหล่านี้จะนำไปสู่การอภิวัฒน์ประเทศไทยในท้ายที่สุด

ในวงเสวนาหัวข้อ 'ปฏิรูป 3 โครงสร้างการจัดการพื้นที่โดยชุมชนท้องถิ่น ทำได้อย่างไร?' เป็นการเปิดประเด็นชวนให้คิด ชวนให้คุย เพื่อร่วมกันค้นหาคำตอบของการอภิวัฒน์ประเทศไทยด้วยพลังพลเมือง โดยมีผู้นำท้องถิ่นมาร่วมถ่ายทอดประสบการณ์และเรื่องราวดี ๆ ของแต่ละตำบล เพื่อชี้ให้เห็นว่าเส้นทางของการพัฒนาด้วยพลังพลเมืองเป็นจริงได้

ชยัน วิพรหมชัย นายกเทศมนตรีตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน กล่าวว่า ในฐานะผู้บริหารท้องถิ่น ความใฝ่ฝันที่เขาอยากให้เป็นจริงที่สุดคือ การปฏิรูปการเมืองให้ชาวสะอาด มีความโปร่งใส และมีหลักธรรมาภิบาล ซึ่งจะเป็พื้นฐานที่นำไปสู่การเป็นปฏิรูปประเทศได้

"ผมอาสาเข้ามารับใช้พี่น้องประชาชนตั้งแต่ปี 2534 จนถึงปัจจุบันนับเป็นเวลา 23 ปีแล้ว สิ่งที่ผมอยากเห็นก็คือ การเมืองสีขาว ซึ่งสิ่งนี้จะเกิดขึ้นได้ต้องเริ่มจากจุดเล็กๆ คือชุมชนท้องถิ่น ผมเชื่อว่าการเมืองท้องถิ่นและการเมืองภาคประชาชนจะเป็นทางออกของความขัดแย้งได้"

นายกชยัน เน้นย้ำว่า การเป็นผู้บริหารท้องถิ่นที่ดีนั้น จะต้องมีโอกาสเข้ามาทำงานโดยไม่คิดถึงประโยชน์ส่วนตน ขณะเดียวกัน ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมแก้ไข ร่วมตรวจสอบ และร่วมรับผลแห่งความดีนั้น เพราะประชาชนคือเจ้าของชุมชนท้องถิ่นตัวจริง

อย่างไรก็ตาม ในการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน จะต้องปล่อยวางทัศนคติทางการเมืองแต่ละฝ่ายลง เพราะในชุมชนประกอบไปด้วยผู้คนที่แตกต่างกันหลากหลายทางความคิด ฉะนั้นต้องยึดถือผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

"ชุมชนท้องถิ่นของเราสามารถคิดเองเป็น ทำเองได้ ฉะนั้น ในขณะที่บ้านเมืองของเรากำลังเกิดวิกฤติ ผมเชื่อว่า พลังของมวลมหาชนชุมชนท้องถิ่นจะเป็นทางออกได้" นายกชยัน กล่าวทิ้งท้าย

อีกพื้นที่หนึ่งที่มีประสบการณ์น่าสนใจไม่แพ้กันคือ ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งนับเป็นพื้นที่ติดชายแดนอันประกอบไปด้วยผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

"เนื่องจากแม่ปะเป็นพื้นที่ชายแดน เสี่ยงปืน เสี่ยงระเบิดจึงเป็นเหมือนเสียงดนตรีสำหรับคนที่นี่ ส่วนผมเองอาจจะเรียกว่าเป็นผู้บริหารจัดการชนเผ่าก็ว่าได้"

มานพ ยะเขียว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ปะ เล่าอย่างอารมณ์ดี

นายกชมานพ เผยเคล็ดลับ

ว่า สิ่งที่ทำให้ชาวแม่ปะอยู่ร่วมกันได้เพราะทุกคนมีความเข้าใจกัน เช่นเดียวกับหลักในการปกครองของตำบลแม่ปะ ผู้บริหารจะต้องเอาใจเขามาใส่ใจเรา ให้เกียรติซึ่งกันและกัน

"ในการบริหารจัดการชนเผ่าไม่ให้เกิดปัญหาขัดแย้งกันนั้น ผมใช้วิธีตั้งผู้ใหญ่บ้านชาวไทยควบคู่กับผู้ใหญ่บ้านชาวกะเหรี่ยง เพื่อให้มีตัวแทนของทั้งสองฝ่าย ถ้าเกิดปัญหาขึ้นมากก็ให้เขาจัดการดูแลลูกบ้านของตัวเอง"

แม้จะมีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ แต่ด้วยประเพณีวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบเนื่องมานาน ทำให้คนในตำบลมีความผูกพันกันโดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากรัฐ

"ภรรยาผมสอนไว้เสมอว่า ถ้าเราคิดดี สิ่งดี ๆ ก็จะเกิดกับตัวเรา แต่ถ้าเราคิดไม่ดี สิ่งนั้นก็ย้อนกลับมาหาเราด้วยเช่นกัน ฉะนั้นถ้าคนในชุมชนช่วยกันทำดี ก็จะอยู่กันด้วยความสบายใจทุกฝ่าย"

ธาดา อำพัน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลอุทัยเก่า อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี กล่าว ว่า นับตั้งแต่เข้ามาบริหารท้องถิ่นเมื่อปี 2544 สิ่งหนึ่งที่เป็นเป้าหมายในใจก็คือ ทำอย่างไรจึง

จะพัฒนาให้ตำบลอุทัยเก่าก้าวไปสู่ 'ประเทศอุทัยเก่า' ในความหมายของการพึ่งพาตนเอง จัดการตนเองได้

"วิกฤติที่เกิดขึ้นในระดับชาติ ประชาชนไม่ควรเอาชีวิตไปแขวนไว้ แต่ควรหาวิธีที่จะอยู่รอดได้ด้วยตนเอง ภายใต้อุปสรรคทางสังคมที่เราเผชิญ"

แน่นอนว่า เจ็อนไขสำคัญที่จะทำให้ชาวบ้านตระหนักรู้ถึงปัญหาของตนเองก็คือ ต้องมีข้อมูลเป็นตัวตั้ง ดังนั้นการขับเคลื่อนงานของตำบลอุทัยเก่าจึงตั้งหลักด้วยการจัดทำ 'บัญชีครัวเรือน'

"การทำบัญชีครัวเรือนทำให้เรารู้ปัญหาว่า คนจน จน

เพราะอะไร คนป่วย ป่วยเพราะอะไร ซึ่งผลการสำรวจยังทำให้รู้ว่าปีหนึ่งๆ คนในตำบลของเราเสียค่ารักษาพยาบาลสูงถึง 400,000-500,000 บาท เหตุเพราะใช้สารเคมีกันมาก อาหารการกินไม่ปลอดภัย"

เมื่อทราบต้นตอของปัญหาแล้ว จึงเกิดเวทีของการพูดคุยหาทางออก เกิดการค้นหาผู้นำแถวหน้า ค้นหาทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน จนกระทั่งเกิดการรวมกลุ่มทำกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ เช่น การตั้งกลุ่มโรงสีชุมชน กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ กลุ่มตลาดนัดสีเขียว รวมถึงมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและวิถีการทำเกษตรเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

"เรามีโรงเรียนแก่นเงิน รักษาคนที่เป็โรคนี้ คนที่มีปัญหาด้านสุขภาพ ติดเหล้าขาว ก็มารีไซเคิลสุขภาพใหม่ กิจกรรมทุกอย่างนี้มันจุดตั้งต้นจากการทำบัญชีครัวเรือน ซึ่งเป็นวัคซีนที่ช่วยให้เรามองเห็นปัญหา และเกิดความตื่นตัวที่จะแก้ไข"

ทางด้าน **พงษ์เทพ ชัยอ่อน** นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหาดสองแคว อำเภอดุสิต จังหวัดอุดรธานี กล่าวว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญกับพลังของประชาชน ผู้นำท้องถิ่นต้องคิดนอกกรอบ หากยังคิดในกรอบเดิมๆ ก็คงอยู่ในตำแหน่งได้ไม่นาน เพราะประชาชนจะ

หมดความเชื่อถือ นี่คือปัจจัยที่จะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลง

"ที่ตำบลหาดสองแคว เราเน้นเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ เพราะปัญหาสุขภาพจะเชื่อมโยงไปสู่ทุกเรื่อง หากคนในชุมชนยังป่วยไข้อยู่ก็คงไม่มีพลังจะมาร่วมกันทำงาน"

นายกพงษ์เทพ บอกว่า จากการสำรวจสถิติการเสียชีวิตของชาวตำบลหาดสองแควพบว่ามีโรคร้ายแรง 4 อันดับแรก ได้แก่ มะเร็ง ความดัน เบาหวาน และโรคหัวใจ จึงเกิดแนวคิดว่าทำอย่างไรที่จะลดความเสี่ยงจากโรคเหล่านี้ได้ เริ่มต้นด้วยการดูแลที่ระดับบุคคล ครอบคลุมทุกกลุ่ม ตั้งแต่เด็กวัยแรกเกิดไปจนถึงวัยผู้สูงอายุ โดยจัดตั้งทีมสุขภาพระดับชุมชนเพื่อดูแลช่วยเหลือกันเอง และเน้นการทำงานในเชิงรุก มิใช่การตั้งรับแบบโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหรือโรงพยาบาลประจำจังหวัด

"ข้อสังเกตหนึ่งที่เราพบคือ การออกแบบกิจกรรมด้านสุขภาพจะต้องสอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านด้วย เมื่อก่อนนี้เราเคยมีกิจกรรมรำไม้พลอง แอโรบิก แต่ก็ค่อยๆ เงียบไป เพราะไม่ถูกจริตกับคนในชุมชน จนกระทั่งเปลี่ยนมาเป็นกิจกรรมร่ายย่อนยุคเพื่อสุขภาพ ปรากฏว่าคนแก่คนเฒ่าติดใจกันมาก จากเดิมจัดเฉพาะวันศุกร์ แต่ตอนนี้ต้องจัดอาทิตย์ละ 5 วัน"

สำหรับงานพัฒนาของพื้นที่ตำบลคอรุม **ผจญ พูลด้วง** นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคอรุม อำเภอพิชัย จังหวัดอุดรธานี เล่าว่าทาง อบต. จะเน้นในด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับตัวบุคคลก่อนที่จะพัฒนาในด้านโครงสร้างพื้นฐาน

"เราจะพัฒนาคนให้มีคุณภาพใน 4 มิติ คือ กาย จิต ปัญญา สังคม โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดหลัก ส่งเสริมให้ประชาชนคิดเอง ทำเอง ซึ่งบางครั้งเราพบว่าประชาชนมีความคิดที่มองการณ์ไกล โดยเฉพาะในเรื่องการเกษตร มีการผลิตสารชีวภัณฑ์ นำหมักจุลินทรีย์แทนการใช้ปุ๋ยเคมี ทำให้ได้ผลผลิตมากกว่าเดิม ช่วยเพิ่มรายได้และลดต้นทุน"

ปัจจัยความสำเร็จ

กับคำถามที่ท้าทาย "เหตุใดบางตำบลจึงทำสำเร็จ บางตำบลล้มเหลว ขึ้นอยู่กับปัจจัยใด?" ซึ่งนายกฯแต่ละท่านได้ให้มุมมองที่หลากหลาย ควรค่าแก่การรับฟัง

นายกฯชัยัน : ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นเอง ผมเชื่อว่าหากพื้นที่นั้นๆ ไม่มีการคอร์รัปชัน ปราศจากการทุจริต บ่มเพาะเด็กและเยาวชนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีคุณธรรม ชุมชนท้องถิ่นนั้นจะก้าวหน้าต่อไปได้ และทำได้ดีกว่ารัฐบาลกลาง

นายกฯมานพ : อยู่ที่ผู้นำ จะสูงจะต่ำอยู่ที่ทำตัว จะดีจะชั่วอยู่ที่ตัวทำ ฉะนั้นนายกฯ ต้องประพฤติตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดี เพราะถ้าหัวไม่ส่ายหางก็ไม่กระดิก

นายกฯธาดา : ชุมชน ท้องที่ และท้องถิ่น ต้องไปด้วยกัน ทุกคนต้องมีส่วนร่วมคิด เพราะทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน ตำบลอุทัยเก่าพยายามก้าวไปสู่ประเทศอุทัยเก่า เราต้องค้นหาผู้นำ จิตอาสา ผู้เสียสละ ใครถนัดเรื่องใดให้ทำเรื่องนั้น งานจึงจะเดินหน้า

นายกฯพงษ์เทพ : ท้องถิ่นจะพัฒนาได้ต้องอยู่ที่ตัวผู้นำว่าจะพาไปทางซ้ายหรือไปทางขวา นายกฯ ต้องเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง และชักชวนให้คนอื่น ๆ ลูกขึ้นมาช่วยกันกันคิด ช่วยกันทำ พลิกวิกฤติให้เป็นโอกาส เพื่อจะก้าวไปสู่การพัฒนา และการสร้างนวัตกรรม

นายกฯผจญ : ผู้นำไม่ใช่เข้ามาเพื่อถอนทุนคืน แต่ต้องทำงานรับใช้ประชาชน ผมเชื่อว่าทางรอดของประเทศคือการพัฒนาจากฐานราก เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นยืนด้วยขาตนเอง ไม่ต้องรอคำสั่งจากส่วนกลาง สุดท้ายจะต้องช่วยกันขยายแนวคิดดีๆ ออกไปสู่ทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล และทั่วประเทศ ●

ชุมชนปลอดควัน เริ่มต้นที่ท้องถิ่น

จากการสำรวจจำนวนผู้สูบบุหรี่ในประเทศไทย ปี 2552-2554 ของคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า ปริมาณการสูบบุหรี่ของประชาชนนอกเขตเทศบาลมีมากกว่าในเขตเทศบาล ส่วนใหญ่เป็นบุหรี่ยี่ห้อตนเอง โดยภาคที่มีสถิติสูงสุด 2 ภาคแรกคือ ภาคอีสานและภาคเหนือ

“โดยเฉพาะตลาดสด ตลาดนัด เป็นพื้นที่ที่มีการสูบบุหรี่สูงที่สุด รองลงมาคือ ที่บ้าน ที่ทำงาน สถานีขนส่ง สถานีราชการ และสถานบริการสาธารณสุข ทั้งๆ ที่สถานที่ทั้งหมดนี้เป็นสถานที่ห้ามสูบบุหรี่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ. 2535” **ผศ.ลักษณะ เดิมศิริกุลชัย** หัวหน้าภาควิชาสุขภาพและพฤติกรรมศาสตร์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ให้ข้อมูล

ดังนั้นถ้าจะรณรงค์ไม่สูบบุหรี่ควรเริ่มที่นอกเขตเทศบาล พื้นที่ชุมชนและท้องถิ่น และปัจจุบันมีหลายพื้นที่ทั้งในระดับตำบลและจังหวัดที่เอาจริงเอาจังเรื่องงานควบคุมการบริโภคยาสูบ และได้ผลเป็นที่น่าพอใจ สามารถนำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนและแบ่งปันแก่พื้นที่อื่นๆ ได้ในงานเสวนา หัวข้อ **‘ท้องถิ่น ควบคุมการบริโภคยาสูบ ทำได้จริงหรือ?’** บนเวที ‘พลังชุมชนท้องถิ่นร่วมสร้างนวัตกรรมจัดการสุขภาวะโดยเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง’ ณ ศูนย์นันทนาการและการประชุมไบเทค บางนา เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2557

หนึ่งในพื้นที่ตัวอย่างคือ ตำบลโคกมะม่วง อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมี **ประยงค์ ทองพระพักตร์** ผู้อำนวยการโรงพยาบาล

ส่งเสริมสุขภาพตำบล บ้านเทพพัฒนา ตำบลโคกมะม่วง มาบอกเล่าประสบการณ์การทำงานควบคุมยาสูบมา 1 ปี ในพื้นที่โคกมะม่วง ซึ่งมี 3,771 ครัวเรือน ประชากร 13,418 คน แบ่งเป็นชาย 6,741 คน และหญิง 6,677 คน ในจำนวนนี้มีผู้สูบบุหรี่ทั้งแบบมวนเองและบุหรี่ยี่ห้อ 27.14 เปอร์เซ็นต์

“จำนวนผู้คนถือว่าไม่น้อย เมื่อโครงการของ สสส. ลงมา แต่ไม่ได้ครอบคลุมงานด้านนี้ ผมเลยทำเรื่องเสนอของบประมาณไป และเริ่มงานประมาณ 1 ปีมาแล้ว” ประยงค์ เริ่มต้นให้ข้อมูล

กลุ่มเป้าหมายในการเลิกสูบบุหรี่ของพื้นที่โคกมะม่วงคือ ผู้ใหญ่และวัยผู้สูงอายุ ประยงค์บอกว่า การทำงานกับเด็กและเยาวชนต้องใช้ทั้งเวลาและกิจกรรมค่อนข้างมาก ด้วยกำลังคนและเวลาเท่าที่มีจึงไม่พอ

กระบวนการทำงานเริ่มจากการสำรวจบ้านปลอดบุหรี่ พบว่ามีถึงร้อยละ 37.45 หลังคาเรือน โดยจะมีการตั้งทีมทำงานขึ้นมาในรูปแบบภาคีเครือข่ายและคณะกรรมการ พร้อมกำหนดแนวทางเลิกบุหรี่ของตำบลโคกมะม่วง ซึ่งมี 4 แนวทาง คือ เลิกด้วยตนเอง (หักดิบ) เลิกโดยการช้ยาสมุนไพร เลิกโดยการช้ยาแผนปัจจุบัน และเลิกแบบผสมผสาน

ทว่าแนวทางที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดสำหรับคนโคกมะม่วงคือ เลิกโดยการช้ยาสมุนไพร และต้องใช้หลักศาสนาเข้ามาช่วยด้วย

“ตอนกลางวัน ทีมเราจะเดินเท้าไปเคาะประตูบ้านเพื่อให้ความรู้เรื่องพิษภัยของการสูบบุหรี่แก่ผู้สูบบุหรี่และไม่สูบบุหรี่ ส่วนตอนกลางคืนเป็นกิจกรรมค่าย เลิก ลด ละ บุหรี่ เราจะให้ผู้สูบบุหรี่มานั่งล้อมวง พร้อมกับให้ถามตัวเองว่าสูบบุหรี่มีโทษอย่างไร สำรวจตัวเองว่าติดขนาดไหน โดยให้เป่าเครื่องมือนทดสอบสมรรถภาพปอด ถ้าพบว่าปอดตัวเองแย่เราก็ถามว่าพร้อมหรือไม่กับการเลิกสูบบุหรี่ สำหรับคนที่บอกว่าพร้อมเราก็จะให้พนมมือสัญญา กล่าวคำสาบาน ขั้นตอนนี้เรามีผู้นำทางศาสนาอย่างผู้เฒ่าผู้แก่หรือมัคทายกเข้ามาช่วยด้วย เพราะถ้าเราเอา

ลิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือหลักศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับ คนก็จะเชื่อและทำตาม”

ส่วนสมุนไพรมะนาวที่ใช้ในการเลิกบุหรี่ ประยงค์บอกว่า ในช่วงสัปดาห์แรกจะใช้มะนาวและรังจืดผสมน้ำดื่ม ซึ่งรังจืดเป็นภูมิปัญญาที่ชาวโคกมะม่วงรู้จักกันดีและปลูกทุกบ้าน ส่วนมะนาวเป็นความรู้อื่นเพิ่มเติมที่ได้ในยูทูป (youtube) พอเข้าสู่สัปดาห์ที่ 2 ใช้น้ำมะนาวผสมน้ำมะพร้าว แทนการใช้ยาแผนปัจจุบัน

หลังจากนั้นคือขั้นตอนการติดตามผลและให้กำลังใจ ซึ่งคนเลิกได้สำเร็จส่วนใหญ่คือ คนที่เคยสูบบุหรี่มาเป็นเวลานานและอยากจะเลิก มีไม่น้อยที่เป็นผู้นำในชุมชน ส่งผลให้หลายๆ คนดำเนินรอยตาม

“1 ปีผ่านไปมีผู้เลิกสูบบุหรี่ได้ 389 คน ซึ่งเป็นตัวเลขที่เราพอใจมาก เอาจริงๆ แค่นี้ก็ได้ 1 คน ผมก็ดีใจจนน้ำตาจะไหลแล้ว”

ประยงค์ยืนยันว่าจะทำงานต่อไป โดยเป้าหมายสูงสุดคือ ชุมชนปลอดบุหรี่ 100 เปอร์เซ็นต์

ด้านการงานระดับจังหวัด **สอน ขำปลอด** นักวิชาการสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิษณุโลก เผยว่า หลักการทำงานควบคุมยาสูบที่สำคัญของพิษณุโลกคือ ต้องไม่แบ่งแยก ผู้สูบบุหรี่กับผู้ไม่สูบบุหรี่ต้องอยู่ร่วมกันได้อย่างเอื้อเฟื้อ แต่ต้องมีเครื่องมือทางกฎหมายเข้ามาควบคุมดูแล

ต่างจากพื้นที่โคกมะม่วง สอนบอกว่า กลุ่มเป้าหมายของการทำงานคือเด็กและเยาวชน เพราะผู้ใหญ่สูบบุหรี่แล้วเลิกยาก ดังนั้นพื้นที่การทำงานหลักคือโรงเรียน โดยทำเป็นเครือข่ายโรงเรียนปลอดบุหรี่ ซึ่ง 111 โรงเรียนในพิษณุโลกเข้าร่วมหมด

ผู้ที่มิชอบทาสาคัญคือ ผู้ว่าราชการจังหวัดที่เอาจริงเอาจังกับเรื่องนี้โดยตั้งคณะทำงานขึ้นมา ประกอบด้วยเอกชน ภาคเครือข่ายและฝ่ายวิชาการ ภายใต้ธง 'พิษณุโลก เมืองสุขภาพดี ปลอดบุหรี่และเหล้า' โดยเริ่มต้นที่การยกเลิกที่เขี่ยบุหรี่ในศาลาว่าการจังหวัดพิษณุโลก

“เรามีกระบวนการตรวจจับ และมีการลงโทษทางกฎหมาย ถ้าละเมิดตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ. 2535” นักวิชาการสาธารณสุขจากพิษณุโลก อธิบาย

เรื่องการควบคุมยาสูบ ถูกทำให้เป็นยุทธศาสตร์หลักของพิษณุโลก คือ

1. ทำให้เป็นนโยบายระดับจังหวัด
2. เป็นยุทธศาสตร์ตามทฤษฎีสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขาของ ศ.นพ.ประเวศ วะสี
3. มีแกนนำ core team เกาะติดการทำงาน
4. เผื่อระวัง ควบคุมกับการใช้กฎหมาย
5. ตั้งเป็นประเด็นเด่นชัด ว่าเหล้าและบุหรี่คือยาเสพติดที่มีกฎหมายควบคุม

ทั้งนี้ ไม่ว่าการทำงานระดับจังหวัดหรือตำบล จำเป็นต้องมี 'สื่อ' เข้ามาช่วยสื่อสารเพื่อให้งานด้านควบคุมยาสูบเข้าถึงประชาชนจริงๆ

แสงเดือน สุวรรณศรี ผู้จัดการมูลนิธินิธิธรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ ในฐานะองค์กรที่ทำสื่อประชาสัมพันธ์ อธิบายหลักการผลิตสื่อว่า “ต้องหนุนให้พื้นที่ทำงานได้รอบตัว” ผ่านการทำงาน 5 ส่วนคือ ผลักดันนโยบาย ขยายเครือข่าย สร้างต้นแบบ สร้างกระแสสังคม และพัฒนาสมรรถนะภาคี

“การผลิตสื่อเป็นงานสนับสนุนภาคีควบคุมยาสูบ เนื้อหาเน้นให้ความรู้เรื่องโรคต่างๆ บุหรี่มวนเอง จัดเซตปลอดบุหรี่ ฯลฯ ผ่านสื่อหลากหลาย ทั้งสิ่งพิมพ์ ซีดี ไฟล์ PDF สติกเกอร์ต่างๆ สื่อออนไลน์ การตูน อี-บุ๊ค และคลิปต่างๆ ที่แชร์ผ่านยูทูป โดยพิจารณาชุดความรู้ที่เหมาะสมกับคนกลุ่มต่างๆ”

โดยเฉพาะสื่อภาษาถิ่นต่างๆ ที่ทำออกมา ทั้งภาษากะเหรี่ยง ภาษามลายู และภาษาพม่า สำหรับใช้ในสถานประกอบการที่มีแรงงานต่างด้าวและป้าภาษาจีน เกาหลี ญี่ปุ่น สำหรับนักท่องเที่ยว

“ชุมชนกับสื่อต้องทำงานด้วยกัน อยากจะบอกกับชุมชนต่างๆ ที่มาทำงานด้านนี้ว่า คุณไม่ได้เริ่มจากศูนย์ คุณมีทุนและสื่อที่คอยสนับสนุน ขอแค่คุณอยากทำและตั้งใจจริง” แสงเดือนสรุปทิ้งท้าย ●

6 เมนูการดูแลผู้สูงอายุ

นโยบายและกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุจากชุมชนท้องถิ่นหลายแห่ง ผ่านการสรุปทเรียน ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำไปต่อยอดในชุมชนหลายแห่ง

รศ.ดร.ชนิษฐา นันทบุตร ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาสุขภาพชุมชน ชี้ให้เห็น ‘บทบาทของชุมชนท้องถิ่นกับระบบการดูแลผู้สูงอายุ’ โดยมีกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมเกิดขึ้นจริงในชุมชนท้องถิ่นจนสามารถออกแบบได้เป็น 6 เมนูในระบบการดูแลผู้สูงอายุ

เมนูที่ 1 พัฒนาศักยภาพ เน้นทั้งผู้สูงอายุที่มีลูกหลานดูแลและผู้สูงอายุที่ไม่มีลูกหลานดูแล เช่น การเคลื่อนไหวร่างกายของผู้สูงอายุ ทั้งการกิน การนั่ง การนอน สิ่งเหล่านี้ผู้สูงอายุต้องได้รับการฝึกฝน เพราะสภาพร่างกายผู้สูงอายุไม่เหมือนเดิม การกินอาหารเป็นสาเหตุหนึ่งทำให้ผู้สูงอายุเสียชีวิต เนื่องจากสำลักอาหาร นอกจากนี้ยังต้องพัฒนาศักยภาพสมาชิกในครอบครัวที่ดูแลผู้สูงอายุ อาสาสมัคร เพื่อนบ้าน เพิ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน

เมนูที่ 2 พัฒนาสภาพแวดล้อม การจัดบ้านที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุเป็นสิ่งจำเป็น พื้นที่ที่ผู้สูงอายุใช้บ่อย เช่น ห้องนอน ห้องน้ำ ลานหน้าบ้าน สิ่งเหล่านี้ต้องปรับเปลี่ยนให้มีสภาพที่เอื้อต่อความสะดวกในการใช้งานของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะความปลอดภัย ชุมชนบางแห่งมีการรวบรวมอุปกรณ์ที่เอื้อความสะดวกต่อร่างกายผู้สูงอายุ นำมารวมกันเป็นธนาคารให้ผู้สูงอายุแต่ละครัวเรือนสามารถยืมไปใช้ได้

เมนูที่ 3 พัฒนาระบบบริการ ชุมชนท้องถิ่นหลายแห่งมีบริการสาธารณะที่เอื้อความสะดวกให้ผู้สูงอายุ โดยอาสาสมัครออกเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ ดูแลตั้งแต่สภาพร่างกาย จิตใจ และสภาพบ้านเรือนของผู้สูงอายุ ชุมชนท้องถิ่นหลายแห่งยังมีบริการรับส่งผู้สูงอายุในการทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน รวมถึงการดูแลสุขภาพนอกบ้าน สิ่งที่น่าสนใจในหลายๆ ชุมชนคือบริการด้านสุขภาพ เช่น นวดเพื่อสุขภาพ สมุนไพร บำบัด จัดส่งอาหารสุขภาพ รวมถึงการพัฒนาในเชิงจิตวิญญาณ

เมนูที่ 4 การจัดตั้งกองทุนและสวัสดิการ ในแต่ละพื้นที่ที่มีการระดมทุนและรวมกลุ่มกันอยู่แล้ว เช่น

กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาสาสมัคร เป็นต้น ซึ่งในแต่ละกลุ่มมีการเพิ่มกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ กองทุนดูแลด้านสุขภาพ กองทุนที่สนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีการเก็บออมไว้ใช้ในยามจำเป็น ธนาคารความดี ซึ่งออกแบบกิจกรรมให้ชุมชนสะสมความดี มีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ และกระตุ้นให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการดูแลตัวเอง

เมนูที่ 5 การพัฒนาและใช้ข้อมูลในการส่งเสริมและจัดการปัญหาผู้สูงอายุ ในส่วนนี้ข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะข้อมูลทำให้ทราบสภาพความเป็นจริง และนำไปสู่การแก้ไขที่ตรงกับปัญหา

เมนูที่ 6 พัฒนากฎ กติกา ระเบียบ แนวปฏิบัติ หลากๆ พื้นที่ที่มีข้อบัญญัติท้องถิ่น แผนดูแล การจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนดูแลผู้สูงอายุ ชุมชนท้องถิ่นหลายแห่งมีธรรมนูญสุขภาพเพื่อการดูแลผู้สูงอายุ และสิ่งที่สำคัญที่สุด ผู้สูงอายุในแต่ละชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการระดมความคิด แสดงความคิดเห็น เพื่อให้ท้องถิ่นตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุให้ตรงจุด

บทเรียนทั้ง 6 เมนูข้างต้น เป็นรูปธรรมที่เกิดขึ้นแล้วในเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ คำถามที่ท้าทายของ รศ.ดร.ชนิษฐา ก็คือชุมชนแต่ละแห่งสามารถดำเนินตามบทเรียนทั้ง 6 เมนูได้มากน้อยเพียงใด เกิดบทเรียนใหม่ๆ ในชุมชนหรือไม่ ซึ่งท้ายที่สุดก็จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนเอง ●

แก่อ่างสง่า ชราอย่างมีคุณภาพ

ในวงเสวนา '6 เหนุหลักในระบบการดูแลผู้สูงอายุ' มีผู้ร่วมเสวนาทั้ง 3 ท่าน จากชุมชนท้องถิ่น 3 แห่ง ซึ่งล้วนดำเนินกิจกรรมเชิงนโยบายในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนท้องถิ่นจนเกิดเป็นรูปธรรม

ชยัน วิพรหมชัย นายกเทศมนตรีตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มองว่า ผู้สูงอายุเป็นเสาหลักของชุมชน เป็นผู้สร้างบ้านแปงเมืองในสมัยก่อน เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์สู่ปัจจุบัน การดูแลผู้สูงอายุคือหน้าที่ของชุมชน ไม่ใช่หน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่ง

นายกชยัน เล่าว่า ข้อมูลเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการ ซึ่งหลังจาก อบต.อุโมงค์ รู้ถึงข้อมูลผู้สูงอายุ รวมถึงรายละเอียดปลีกย่อย เช่น จำนวนผู้สูงอายุติดเตียง จำนวนผู้สูงอายุติดสังคม จึงนำไปสู่การแก้ปัญหา

สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุติดเตียง อบต.อุโมงค์ ใช้งบประมาณในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้อยู่ในสภาพดี ควบคู่ไปกับการดูแลด้านสุขภาพ โดยนำผู้สูงอายุไปตรวจร่างกายและระบบการทำงานภายใน ขณะเดียวกันก็สร้างแกนนำในการดูแลผู้สูงอายุ และจัดตั้ง 'อาสาสมัครป็นุชคนอุโมงค์ไม่ทอดทิ้งกัน' ซึ่งเป็นคนในชุมชนที่มีจิตอาสา

สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุติดสังคม หรือผู้สูงอายุที่ยังไม่ตระหนักในการดูแลสุขภาพ อบต.อุโมงค์ จัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ลงพื้นที่ไปเยี่ยมผู้สูงอายุกลุ่มที่ป่วยหรืออนาถติดเตียง เพื่อให้พวกเขาได้ดูแลเพื่อน และให้ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ตระหนักในการรักษาดูแลสุขภาพ

ขณะที่ **สอนไชยา ภูติพิทย์** รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลขุนทะเล อำเภอลานสกา นครศรีธรรมราช เสริมว่า ผู้สูงอายุในภาคใต้อาจมีความแตกต่างจากผู้สูงอายุในภูมิภาคอื่น เนื่องจากพื้นที่ภาคใต้ ผู้คนนิยมทำสวนยางพารา ทำให้ลักษณะของบ้านเรือนกระจัดกระจาย ส่งผลให้ผู้สูงอายุอาศัยอยู่กระจัดกระจาย อาจทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมหรือการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุที่ตำบลขุนทะเลยากลำบาก แต่ทาง อบต.ขุนทะเล ใช้เสียงตามสายในการถามช่องว่างตรงนี้ เพราะผู้สูงอายุที่ตำบลขุนทะเลมีความกระตือรือร้นในการรับฟังข่าวสารของชุมชน

รองนายกสอนไชยา มองว่าการพึ่งพาใครคนใดคนหนึ่งนั้นอาจทำให้การพัฒนาหยุดชะงัก จึงต้องพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุ แกนนำในส่วนนี้จะเรียกว่า 'แกนนำอาสา' โดยมี 'แกนนำหลัก' ทำหน้าที่ฝึกอบรมให้

การใช้ฐานข้อมูลจากการวิจัยชุมชน ยังทำให้ อบต.ขุนทะเล รู้ถึงสาเหตุของความเจ็บป่วยในผู้สูงอายุ ว่ามาจากโรคความดันโลหิตสูง อบต.ขุนทะเล จึง

แก้ปัญหาที่ต้นเหตุ โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้สูงอายุ และยังผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตดีจากการที่ได้พบปะกับเพื่อนวัยเดียวกัน นอกจากนี้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนแห่งอื่น ทำให้ตำบลขุนทะเลเกิดกิจกรรมใหม่ คือ 'กองทุนสมาคมผู้สูงวัย'

ทางด้าน **พันธุ์ดี พรหมเทศ** รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยม้อ อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย แจ้งข้อมูลตัวเลขของผู้สูงอายุในพื้นที่ได้อย่างน่าสนใจ ที่ตำบลห้วยม้อมีผู้สูงอายุกว่า 1,000 คน คิดเป็นร้อยละ 24.1 ของคนในชุมชน ซึ่งตามเกณฑ์ของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สป.) ระบุว่า ชุมชนที่มีผู้สูงอายุเกินร้อยละ 20 ถือว่าชุมชนนั้นเข้าเกณฑ์ 'สังคมสูงวัย' ตามเกณฑ์ของ สป. ระบุว่า สถิติการฆ่าตัวตายของผู้สูงวัยไม่ควรเกิน 7 คนต่อประชากร 100,000 คน ซึ่งหากวัดตามเกณฑ์นี้ตำบลห้วยม้อจึงไม่ควรมีผู้สูงวัยฆ่าตัวตาย แต่โดยเฉลี่ยแล้วมีการฆ่าตัวตายในผู้สูงอายุตำบลห้วยม้อมีละ 1 คน ตั้งแต่ปี 2549 เหตุผลหลักก็คือถูกทอดทิ้งให้ไว้เหว

บริบทของชุมชนทั้ง 3 แห่ง มีทั้งความเหมือนและแตกต่าง การนำบทเรียนทั้ง 6 เหนุ ไปใช้ย่อมต้องปรับให้สอดคล้องในแต่ละพื้นที่ และต่างก็มีปัจจัยที่ชุมชนแต่ละแห่งต้องให้ความสำคัญ

รองนายกพันธุ์ดี นำเสนอกิจกรรม 'โรงเรียนผู้สูงอายุ' โดยเรียนตั้งแต่ศาสนาพุทธ การดูแลสุขภาพ ระบบการทำงาน ของร่างกาย นอกจากนี้ ภายในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงวัย ยังมีกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมไปจนถึงการศึกษาภาษาจีนและภาษาอังกฤษ โดยผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุภายในโรงเรียนผู้สูงอายุคือข้าราชการเกษียณหรือครูที่มีจิตอาสา

ผลที่ตามมาจากกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุคือ ความผูกพันระหว่างผู้สูงอายุ ซึ่งหลังจากจบกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุแล้ว ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักเรียกร้องให้ อบต. ดำเนินกิจกรรมต่อ ทาง อบต.ห้วยม้อ จึงจัดตั้งกิจกรรมใหม่คือ 'มหาวิทยาลัยผู้สูงอายุ'

กิจกรรมในมหาวิทยาลัยผู้สูงอายุคือ การวิเคราะห์สังเคราะห์ โดยให้ผู้สูงอายุมีโอกาสไปศึกษาดูงาน เพื่อนำมาปรับใช้ในพื้นที่ กิจกรรมนี้ทำให้ผู้สูงอายุได้ฝึกฝนทักษะการใช้ความคิด และการได้มีส่วนร่วมกับชุมชนยังช่วยสร้างคุณค่าให้กับผู้สูงอายุด้วย

การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทั้งผู้ดูแลผู้สูงอายุและผู้สูงอายุ คือหัวใจสำคัญของระบบการดูแลผู้สูงอายุของชุมชนทั้ง 3 แห่ง เหมือนสโลแกนของ อบต.ห้วยม้อ ที่ให้ความสำคัญกับการฝึกฝนศักยภาพแกนนำที่ว่า 'รู้จริง ปฏิบัติได้ ถ่ายทอดเป็น' ส่วนการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุก็มีแนวคิดภายใต้สโลแกนว่า 'แก่อ่างสง่า ชราอย่างมีคุณภาพ' ●

สร้างภูมิคุ้มกัน คุณแม่วัยใส

เวทีเสวนาช่วงเย็นเป็นเรื่องการดูแลและเสนอแนวทางการแก้ปัญหาการท้องไม่พร้อมของวัยรุ่น โดยมี **นพ.วิวัฒน์ โรจนพิทยากร** อดีตผู้อำนวยการองค์การอนามัยโลกประจำประเทศมองโกเลีย เป็นผู้เปิดเรื่อง ซึ่งหมอวิวัฒน์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแม่วัยใสและแนวทางการแก้ปัญหาไว้ว่า ปัจจุบันประเทศไทยพบเด็กหญิงเริ่มตั้งครรภ์ตั้งแต่อายุต่ำกว่า 13 ปีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการท้องก่อนวัยอันควรจะส่งผลต่อแม่และเด็ก เพราะอาจทำให้เด็กเสียชีวิต และอาจทำให้แม่ไม่สามารถกลับไปใช้ชีวิตในห้องเรียนได้อีก

คุณหมอยังกล่าวต่อว่า ข้อมูลในปี 2555 พบว่า อายุเฉลี่ยของเด็กผู้หญิงที่มีเพศสัมพันธ์แล้วยังไม่ได้ใช้คำนำหน้าว่า 'นางสาว' และอายุน้อยที่สุดคือ 10 ขวบ มีคู่นอน 1-2 คน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภาคเหนือ โดยเฉพาะเด็กชั้น ม.2 และ ปวช.

จากปัญหาที่เกิดขึ้น สิ่งที่ต้องทำคือการดูแลวัยรุ่นโดยการให้ความรู้ด้านเพศศึกษาเพื่อรณรงค์ไม่ให้เกิดการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสม นอกจากนี้ยังต้องให้ความรู้กับกลุ่มเสี่ยงที่จะมีเพศสัมพันธ์ แต่หากเด็กตั้งครรภ์ไปแล้ว ชุมชนต้องมีทางเลือกและต้องดูแลพวกเขา ทั้งนี้ยังต้องได้รับการสนับสนุนให้เด็กเหล่านี้มีโอกาสได้กลับไปศึกษาและพัฒนาอาชีพ

ภารกิจ 9 ด้านที่ควรทำคือ 1.ต้องมียงบประมาณในการจัดการดูแล 2.การสร้างทักษะให้พ่อแม่ได้มีความรู้ในการพูดคุยกับลูกเรื่องเพศสัมพันธ์ 3.การสอนเพศศึกษาในโรงเรียนให้เด็กเข้าใจให้มากที่สุด 4.การดูแลกลุ่มเปราะบางที่มีความเสี่ยงสูง 5.การรณรงค์สื่อสาร 6.การบริการให้ความช่วยเหลือ 7.การเปิดโอกาสให้แก่แม่วัยใส 8.การสร้างพื้นที่ให้วัยรุ่นทำกิจกรรมสร้างสรรค์ 9.การสร้างระบบดูแลติดตาม หากทำตามภารกิจ 9 ข้อนี้ได้ จะสามารถลดปัญหาตรงนี้ได้มากที่สุด

ด้าน **นพดล ครอบอุดม** ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสมุด อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ มองปัญหานี้ว่า ต้องให้ความสำคัญกับเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ ต้องเข้าไปพูดคุยให้คำปรึกษา นอกจากนี้ยังต้องมีกลไกในการให้ครอบครัวได้อยู่ด้วยกันและพูดคุยกัน

“ในอนาคตจะต้องขับเคลื่อนกิจกรรมเด็มนต่อไปและพัฒนาศักยภาพเด็กขึ้นมาเป็นแกนนำให้กับเพื่อนวัยเดียวกัน” ปลัดฯ นพดลบอก

ขณะที่ **เพ็ญภัค รัตนคำฟู** นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง บอกว่าที่ตำบลเกาะคาให้ความสำคัญต่อปัญหาครอบครัวเป็นอันดับต้นๆ จนเกิดเป็นศูนย์ครอบครัวเข้มแข็ง นอกจากนี้ยังมีสภาเด็ก ศูนย์คุ้มครองเด็ก ศูนย์รับแจ้งเหตุเด็กและสตรี เพื่อให้คำปรึกษาแก่เด็กและรู้จักป้องกันตัวเอง ส่วนในอนาคตจะเพิ่มนโยบายในเชิงรุกมากขึ้น เพื่อให้ครอบครัวเห็นว่าปัญหาเหล่านี้เป็นเรื่องสำคัญ

เมื่อพูดถึงแนวคิดหลักในการทำงานของ **แดนชัย บุลมาก** นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จะมุ่งเน้นไปที่ประโยชน์สุขของประชาชนส่วนใหญ่ นอกจากประเด็นเรื่องเพศแล้ว นายก อบต. ท่านนี้ยังให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเป็นสำคัญ

นายกฯแดนชัย บอกว่า สิ่งที่ตำบลโป่งงามจะเดินหน้าต่อไปคือการส่งเสริมความรักความอบอุ่นในครอบครัว ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมในเอก และยังมีโครงการฝึกอบรมแกนนำเพื่อเป็นนักสื่อสารทางเพศในชุมชน รวมถึงจัดมหกรรมสุขภาพทางเพศ ที่เปิดโอกาสให้สภาเด็กและเยาวชนได้มีเวทีในการแสดงออก

อีกด้านหนึ่ง ข้อมูลสถิติวัยรุ่นตั้งครรภ์ในอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว พบว่า ติดอันดับต้นๆ ของจังหวัด **ประทุม จำปา** ตัวแทนจากโรงพยาบาลวังน้ำเย็น บอกว่า แทนที่จะรอให้วัยรุ่นเป็นฝ่ายมาเดินเข้ามาปรึกษากับทางโรงพยาบาล การทำงานของศูนย์เข้าใจวัยรุ่นในโรงพยาบาลวังน้ำเย็นจึงได้มีการปรับเปลี่ยนท่าทีให้เป็นมิตรและเข้าหาวัยรุ่นมากขึ้น ด้วยการเปิดสายด่วนรับปรึกษาปัญหาตั้งครรภ์ตลอด 24 ชั่วโมง ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2554

สิ่งสำคัญเหนืออื่นใดคือ ‘กันไว้ดีกว่าแก้’ คือการป้องกันที่ตรงจุดที่สุด ●